

BRÓDY SÁNDOR

APRÓ
REGÉNYEK (2.
KÖTET)

Sándor Bródy

Apró regények (2. kötet)

«Public Domain»

Bródy S.

Apró regények (2. kötet) / S. Bródy — «Public Domain»,

Содержание

ORGONA-VIRÁG	5
NEGYEDIK FELESÉG	8
NÁSZÚT	11
Конец ознакомительного фрагмента.	15

Sándor Bródy

Apró regények (2. kötet)

ORGONA-VIRÁG

Szerelmes vagyok az orgona-virágba. Talán betegség is ez, hogy az orgona-virágba vagyok szerelmes?

Alig várom a reggelt, alig várom, hogy a bokorról letörjek egy frissen nyílt teljes és harmatos orgonaágat. Körülnézek, nem lát-e valaki? Aztán megcsókolom. Édes szép, szűz virágom, kedvesem!

Nem jó volna, ha ilyenkor meglátna valaki, a mint arczomhoz nyomom a virágos ágat, a mint hízelt szokat susogok neki: «Bájos, üde, illatos kis lányom, lilaszemű, szelid, harmatos virágom!»

*

Tele volt orgonabokorral a rengeteg nagy, sűrű kert. (Tavaly jártam otthon, megnéztem: kiritkult, kicsi lett.) Husvét után volt, az ünnep is jó későre esett, lombosak már a fák, rejtelmes homály a régi érseki parkban. Pedig az utak szegélye mindenütt fehér, lila, kék virágfa. Levele nem is látszott még a temérdek török orgonának, messziről egyetlen virágfának látszott mindenik.

Elfult a lélekzetünk, nekem és a kis Borhy Idának, a mint betévedtünk a kertbe Ida szinte félve fogta meg a kezemet:

– Csakugyan szabad nekünk itt járni?

– Szabad! – mondtam merészen és büszkén, de magam is aggódva néztem körül. A kertben sehol egy lélek, nagy szépségével magára és ránk volt hagyatva egészen.

Lassankint nekibátorodva bujkáltunk a lombok között. Elkiáltottam magam:

– Nincs itt senki?

– Ott van mindenki, a hol a mamám, a bálban! – jegyezte meg Ida. Nevettünk ezen, magunk sem tudva, miért. Különösen nekem támadt egyszerre vidám, kicsapongó kedvem. Fogtam rögtön egy gyikot Idának. Egy öreges, zöld gyikot és beszélgetni kezdtem vele. Azt mondtam a leánynak, hogy tudok gyiknyelven. Elhitte; büszkén és csudálattal nézett reám feketepillás, lila szemeivel. Talán csakugyan tudtam is akkor ezt a nehéz nyelvet, de elfeledtem azóta!

Aztán megtanítottam hangyalest fogni szabadkézzel, előadást tartottam neki a bogarakról, akkor tanultam ezt a tudományt éppen. A hősczinczerek, amelyek fő katonai rangban vannak a bogarak között, nagyon érdekeltek engem is. A bogarakról a lepkékre tértünk át, de nem volt még csak fehér, közönséges parasztpillangó és tul voltunk már mind a ketten azon a koron, hogy ezeket kergessük, csak a színesek érdekeltek már. Abbahagytuk az egész tudományt és leültünk egy nagy vadgesztenye alá beszélgetni szabad tárgyakról és orgona-virágból koszorút fűzni, bibliába valót. Egész öl ágat hoztam neki és még mind, mind keveselte:

– Többet, többet!

Koszorut kötött, nem bibliába valót, hanem a fejére valót, kaczagott, könyezett, tapsolt örömeiben, a mint a fekete hajába tüzdelt:

– Szép vagyok-e?

Szóltanul, de elpirulva néztem. «Bizonyos, hogy szerelmes vagyok belé!» – gondoltam magamban és egy kissé szégyenkeztem is. Pedig tizenkettedik évemben voltam már, a lány is tiz. Sokat tudtunk mind a ketten. Tudtuk, hogy a lányok őt velem, a fiuk engem meg vele csufoltak. Azt mondták reánk, hogy «szerelmesek!» Ugy nevettek rajtunk, hogy én majd elfakadtam sirva. Ő csak mosolygott, elrejtette az arcát és elfutott.

Azon a napon nem jött át hozzánk, pedig a szomszédban lakott. Másnap oszt', a szokás ellenére én mentem át. Perczekig szótlánul állottunk egymással szemben, kerültük egymás tekintetét.

Mintha csakugyan valami rossz dolgot követtünk volna el!

*

Az orgona-koszoru elkészült egészen, a kis Borhy Ida bámultatta magát velem, de én alig mertem rá nézni, zavartan játszottam a fűvel, sárga pampuka-virággal.

«Bizonyos, hogy szerelmes vagyok belé!» – gondoltam magamban és ettől a gondolattól alig mertem megmozdulni is. Bántam, hogy elcsaltam ide, hiszen ez az, a mi a szökés! Mit fognak mondani otthon, mi lesz? A szívem elszorult, a szemem könybe lábbadt és a kis lány önfeledten, vígan dudorászott magában.

Az egyik pillanatban szerettem volna elfutni, de a másik pillanatban egész erejével elárasztott a boldog érzés, hogy milyen jó itt, vele. Inkább meghaltam volna, mintsem hogy elváljak tőle és lassanként, lopva rája föltekinték. És zavarom, misztikus félelmem egyszerre elmúlt. Kezem egyszerre rásiklott a kis barna, ezüstgyűrűs kézre:

– Tudja, mit beszélnek mirőlünk? – kérdeztem hirtelen bátorsággal, de szédülő fejjel.

– Tudom.

Megkönnyebbülve lélekzettem föl: a felelet elárulta, hogy nem haragszik érte, sőt talán büszke rája, a mit rólunk mondanak. És ha egy kissé elpirulva is, beszéltem *arról* én is:

– Hát csak hadd mondják!

De nem ezt szerettem volna mondani, hanem azt, hogy veszek neki egy palotát, patakot, elviszem a tengerre; – selyem-ruhákat vásárlók neki; – könyveket, olyanokat, a milyeneket én olvasok titokban, szépséges szép, homályos, nagyoknak való regényeket. És megmentem, ha bántani akarják, megfogom a száguldó paripák kantárszárát, egy rántás a szíjon, egy fölkiáltás és én fölragadom, karjánál fogva... Mint a hogy olvastam, mint a hogy elgondoltam volna olvasás nélkül is, vad, fantasztá, különös fejemmel, az örök lázra örökké hajlandó szívemmel.

Az – emlékszem világosan – nem jutott eszembe, hogy megcsókoljam. Csak karján és hajján szerettem volna végigsimítani a kezemmel. Vagy megkérni, hogy üssön rám, a hogy tud. Csaknem kimondtam már, de olyan szelid, olyan nyájas, olyan alázatos volt.

– Hova megyünk most? – kérdé csendesen.

– A hova akarja!

Kézen fogtuk egymást és ballagtunk ismeretlen, misztikus, vad utakon, arra, a merre egy fehér kőszobor látszott. Egészen kifáradtunk, a mig odaértünk; szerettünk volna leülni, de nem volt hová.

Az egyetlen padon egy kövér, öreg barát szunyókált. Orgona-buga ütögette a piros orcáját, fehér fejét, de ez nem zavarta, lezárt pillákkal mosolygott megelégedetten. Nem törődött a napsugárral sem, mely erről is, arról is – a hogy a virág hajlongott – végigfutott rajta. Egy fiatal gyík is éppen ott szaladgált a bocskorán, két csikos czinczér mászott fölfelé a fehér övén...

Roppant barátságosnak, nagyon szelidnek látszott, nem átalítottam, nem féltem hirtelen, bátran köszönteni:

– Laudetur Jesus Christus!

Még álmában köszöntött vissza:

– Szervusz!

*

Hazudnék, ha azt mondanám, hogy világosan emlékszem csak egy részére is azoknak a gondolatoknak, melyek akkor egyszerre telerajzották egyrészt koravén, másrészt meg gyermekinél gyermekibb fejemet. Az érzésre is csak úgy emlékszem, mint illatára a kertnek. Egyszer igen jól,

máskor meg semmiképp. Minden összefüggés nélkül való, éles, de alig érthető részleteire emlékszem akkori lelkiállapotomnak. Például arra, hogy meg kell tennem, a mit tettem, mert ha nem, a kis Ida elmegy más városba, soh'se látom többé. És, hogy kötelességem cselekedni végre...

Hogyan jutott eszembe, nem tudom, de eszembe jutott, hogy fölszólítsam a barátot arra: eskessen bennünket össze, de rögtön, de titokban... egyszerűen!

Magára a képre egész rikítóan emlékszem. Hogy én mit mondtam, abból mit sem tudok, de most előttem áll a széles arczu, mosolygó, vén francziskánus, a mint így szól:

– Azt akarod, hogy összeadjalak benneteket?! Hopp hó, komolyan meg akartok esküdni? Mi a neved?

Megfogta a kezünket:

– Hol a pénz érte? A nevetek?

Aztán a térdei közé vont mindkettőnket és megkérde Idát:

– Akarsz-e ezen tisztességes fiúnak felesége lenni?

– Igen! – mondá az csendesen.

A barát valami különös nyelven összeduruzsolt valamit; volt ebben egy kabalisztikus, semmiféle vallásos szertartásban elő nem forduló szó, mely akkor is feltűnt nekem, ez, hogy «dehóremeróma»! Aztán egymáshoz dörzsölte a fejünket és mondá:

– Elmehettek, minden rendben van!

Elégedett kacagása volt az áldás, melyet utánunk küldött.

Délután volt még, de már éreztük, hogy elmul a nap, este lesz. Csaknem futottunk ki a kertből, a mikor kiértünk az utcára, Ida levette fejéről az orgona-koszorút, én vittem a kezemben.

– Nem szabad megtudni senkinek! – susogtam.

– Senkinek!

*

Nem tudta meg senki. Nem is csufoltak bennünket tovább, mert én vigyáztam nagyon. Kevesebbet játszottunk együtt, fiutársaságba kezdtem járni, bár a kis Ida velem akart lenni mindig. Magunk között se emlegettük a dolgot, hanem azért tisztában voltunk vele. Ő tudta kötelességeit, nem is állott szóba más fiuval és süített-főzött rám, mihelyt csak egy kis maradék-lisztre tehetett szert. Kis kalácsokat hozott a szoknyája zsebében, én csak ígértem neki, ígértem mindig, mindent.

Nagyon jól éltünk, ritka szép békességben. És közös álmunk nem egyszerre, hanem lassan foszlott szét. Olyan jó volt, olyan sokáig értünk oda, a mig egyszerre csak neveltünk az egészen. De aztán rohamosan hervadt el az orgonavirág-koszoru...

A többi tetszik is tudni, három fiatalabb lánytestvére volt, nagyok és erősek, férjhez kellett menni azoknak is. Megkérték – elment, eltűnt.

*

Csak a kis Borhy Ida tűnt el; – az asszonynyal, a ki belőle lett, sokszor találkozom. Egy sovány, keserű arczu, fehér ajku asszony. Közönyös irántam ő is, én is egészen közömbös. Pedig soha senkit sem szerettem mást.

De hisz ez a némbér csaknem egy azzal, a kivel tavaszi lombok alatt örök esküt esküdtem egykor. Semmi köze *ahhoz* ennek.

Oh tudom, hogy a kis Ida ebben az orgona-virágban van, melyet titkos-szerelmesen arcomhoz szorítok. Bájos, üde, illatos kis lányom, lilaszemű, szelid, harmatos virágom!

Nem lát-e valaki, a mint csókollak, édes szép szűz virágom, kedvesem!

NEGYPEDIK FELESÉG

Azt hitték: a felesége meg fogja mérgezni.

Férjes leányai hazajöttek sátoros ünnepekre és egyedül maradván vele: körülvették, siratták. Fiai, különösen a két legnagyobb, – mindkettő nagyapa már, – meg is mondták nyíltan:

– Vigyázz apám, ez az asszony megéti egyszer!

Az öreg Jób ravaszul is, megvetőleg is, intett a nagy kezével:

– Sohse féltsetek, hamarabb eltemetem én őt, mint ő engem!

Egészen őszintén beszélt a fiaival. Nem titkolt el előttük semmit, csak azt, hogy mennyi pénze van. Ezt még két Wertheim-szekrényének sem árulta el, nagy és hosszú kabátjának bélése alatt tartván takarékpénztári könyveit, részvényeit, készpénzét. Magában bízott, de a vasszekrényben nem, azt feltörhették, a mint fel is törték egyszer. Régi leveleket, kihúzott sorsjegyeket és egy üveg kognacot találtak benne. Az öreg Jób jóízűen nevetett, fiai szintén nevettek, de aztán gyanakodólag néztek édes anyjuk utódja, a negyedik feleség felé.

Mikor egyedül maradtak, az öreg összeszidta őket!

– Bolondok vagytok, szamarak vagytok. Rosszul ítéletek meg az asszonyt. Igaz, hogyha hagynám, kilopná a két szememet, de tudja, hogy nem hagyom, hát békén hagy. Legfeljebb a konyhapénz felét teszi zsebre és alig főz, éhezünk mind a ketten, de nekem ez jó, mert vérmes vagyok. Neki nem jó, sáppad is, fogy is, majd megúnja!

És a míg ezeket elmondta, úgy nevetett, hogy hatalmas vállal belerándultak, arcza elvörösödött rövidre nyírt haja és szakála alatt is. Apró kék szemeiben, hatalmas szája körül egy kis gonoszság és sok jóindulat látszott. Nem haragudott ő erre az asszonyra, ellenkezőleg: szerette igazán és szenvedélyesen, amennyire egy hetven esztendő ember tud, és ez ugyancsak tudott még.

Az asszonynak nem szabadott mellőle mozdulnia egy tapodtat sem. Amikor otthon volt, ott kellett lennie közelében. Délelőtt nem igen szólt hozzá, dobogott íróasztala mellett, perelt régi adósaival – új hitelügyleteket nem igen kötött már – de délután leült melléje az új dívánra és tréfált vele.

– Szeretlek – mondá – nagyon, de a pénzt még jobban.

A negyedik feleség – egy harminczhét éves szőke asszony – megölelte és kaczerkódva szólt:

– Maga vén gonosz, ha szeretne, megengedné, hogy a leányom ide jöjjön lakni, hozzám!

Az öreg egy kissé elkomorodott:

– Nem kívánok a lányodnak rosszat, ha már él, hát éljen, de hidd meg nekem, én volnék a legboldogabb, ha elpusztult volna két éves korában!

Az asszony sirt, fogait csikorgatta, de nem tudott tenni mit sem. Az öreg Jób hajthatatlan maradt és tizenhét éves leányának fönn kellett élnie Budapesten, varrni másoknak, lakni egyedül. Ha beteg, ha szerelmes, – az Isten verje meg azt a szerelmet! – egyedül.

Az asszony dühében nem tudott aludni. Harapta a párnát, leánya sorsa miatt szerette volna fölégetni, megölni az egész világot, legfőképpen pedig azt a vén, kegyetlen embert, a ki szelid mosolyal arczán, nyugodtan aludt, mint egy egészséges gyermek. Eh, végre is aggastyán már, csak a rövid, erős kezeivel meg kellene markolnia a torkát...

Szemei – mint a macskáéi – villogtak az éjben. De fényük hirtelen lehuny, az asszony fázva gubbaszkodott össze takarója alatt. Öntudata, iszonyú józansága visszatért.

Épp ehhez az emberhez nem szabad nyulnia. Épp a leányáért. Szent és sérthetetlennek kellett lennie ő előtte, ez iszonyú öreg test épségének. A móríng-levélnél – a melyért tulajdonképpen hozzáment – egész világosan ki volt írva: «ha pedig valami véletlen baleset következtében, hirtelen történnék halálom, feleségem a neki kikötött húszezer forintból nem kap egy krajczárt sem.»

Ha egyedül maradt a negyedik feleség, verte a fehér homlokát, – arcza fehér volt még és szép – összeharapta az ajkait. Hogy állhatott rá erre az írásra! Hisz így még neki kellett ügyelni a vén Jóbra!

De a mikor az – hiába íratott neki szerelmes leveleket – ragaszkodott ehhez a passzushoz. Ő pedig sietett bárhogyan is és mindenáron biztosítani leánya jövődjét. És hiába idegenkedett ettől az ősz férfitől, hozzá ment mégis, hízelt neki és tűrte szeszélyeit. Szenvedett, revoltált örökösen, tettetett volt minden mosolya, kaczerkodásai alatt utálat és dűh forrott, de az öreg ezt szerette és ő még mindig reménykedett, hogy annak temérdek pénzéből valamit ki tud csikarni lánya számára. Néha ez sikerült is, de csak igen kis összeg erejéig, de néha absolute nem ment és ilyenkor ez a két hatalmas alak, ez a két inkarnált akarat, összecsapott.

Szólt az asszony:

– Éltem veled évekig, szolgáltalak, mint egy szakácsné, azt is megfizetik. Add nekem ide a felét, annak a pénznek a felét, a mit ígértél és elmegyek.

– Megkapod az egészet, ha meghalok!

– Élj boldogul, házasodjál meg még egyszer, de én elmegyek, add ide a negyedrészt.

– Nem adok egy krajczárt se! Menj el, ha akarsz.

– Megelégtél. Nyerni akarsz rajtam, ki akarsz nevetni, hogy ingyért voltam veled?! Nem fogod elérni, itt fogok maradni és várok.

Jób behúnyta szemeit. Mindig megzavarta egy kissé, ha a halált szóba hozták. De csak egy pillanatra. A halála után való időkről úgy intézkedett, mint életének egy jövődi korszakáról.

– Várj – mondá – el fogod élni, aztán boldog lehetsz a lányoddal.

– Összetörök addig, a leányomat a nyomorult férfiak elrontják, megöregszik... Légy irgalmas!

– Semmi közöm a lányodhoz. Nekem családom van, azokról kell gondoskodnom előbb.

Ellágyult – mint mindig – ha családjáról volt szó. Kezeit zsebeibe tette, büszkén lóbálódzott egész nagy, nehéz testével. Nagyon okos, de egy kissé brutális arcán a jósnak szinte fényes kifejezése ömlött el. Ez a patriarcha, a kit a világ rossz embernek tartott, csodálatosan jó volt a családjához, olyan, mint egy hatalmas tölgy, mely a felszivott életerőt önkéntelenül szerteömlesztte ágaiba. Még sem, ebben a szeretetben sok volt az öntudatosság, ő maga egész életén át dolgozott, mint egy igavonó ökör; fázott, fősvénykedett, éhezett; a szerelem örömein kívül megvont magától minden földi élvezetet, de roppant kiterjedt családját boldoggá, gazdaggá tette. Még az unokáinak is ő keresett férjet, feleséget. Pénzt adott velük, pénzt adott a család minden tagjának. Egy krajczárért bebújt az ágy alá, krajczároskodott a világban, nem bánta, ha rosznak, piszkosnak tartották. De családját bőségben, biztonságban akarta látni és úgy is látta. Ha valamelyik fiának, leányának, akár vejének rossz volt a sorsa, hát kikorrigálta a sorsot, adott pénzt újra, nyögés nélkül, egy sziszszénés nélkül, pedig a pénzt imádta, csókolta, istenítette, nevetett rá, mint a hogy a színészek ábrázolják a fősvényt. Familiáját a szívére ölelte és mit tehetett arról, hogy az oly nagy volt, hogy más senki nem fért oda?! Legfeljebb még a szegények férköztek hozzá közel, azoknak adott, nem mint egy jó módú fősvény, hanem mint egy jószívű gazdag.

Miért? Hogy családjának visszaadja az az Isten, kinek létezését úgy tudta, mint a hogy tudta apját. Talán még ő szerette volna visszakapni a szent írásokban emlegetett kamatokkal? Avagy mert tényleg szánta és szerette őket?

Nem fősvénykedett ő a negyedik feleség leányával szemben sem. Adott annak is annyit, a mennyit egy más szegénynek. De látni nem akarta és nem akart róla tudni sem. Gyűlölte, mert mindig irkált haza az édes anyjának, hogy milyen boldogtalan. És e miatt folyton komor képpel, könyes szemmel járt körűle az asszony, pedig vagnak, mosolygósnak, kedvesnek szerette látni. Nem vette észre, vagy nem bánta, ha tettet is. Fiatalsága, frissesége, kacagása egészen elbódította, de a bódulásból akkor józanodott ki, a mikor akart. Még tréfált vele, még csókolta nyakát és hirtelen átváltozott egy hideg és gonosz emberré, a ki elfordulva az asszonytól, cinikusan szólt hozzá:

– Az első urad fölakasztotta magát. A halálba kergetted, mert beteg lett, nem tudott hozományt keresni a lányodnak. Mások még rosszabbat mondanak rád; én nem bánom, én miattam mondhatnak. A mit tettél, tettél, én nem félek tőled, én nem adok rád.

Valahányszor harcra keltek egymással, mindig ő volt a győztes, összetörte az asszonyt. De másnap már simogatta. Nagyon kedves volt előtte, mindig szerette az asszonyokat, de bevallotta a fiának is, hogy soha egyetlen-egyét sem így. A lelke is nevetett, a mikor rágondolt és el tudta volna hallgatag nézni órákig. Azzal keveset törődött hogy az asszony nem szereti és hogy annak mellette élni kín. Olvasott annak szemein keresztül:

– Szeretnéd elküldeni a lányodnak ezeket a szobákat, szeretnéd odaadni a szájadból az ételt. Bánt, hogy neked itt jó ágyad van, azt hiszed annak nincs...?!

Igy vesztek össze és így békültek ki évek hosszú során át. Minden héten, néha mindennap viadal volt köztük. És az öreg Jób erejében és energiájában nem lett öregebb, csak az asszony kezdett őszülni; az fáradt, egészen elfáradt.

A lánya irt neki egy napon:

«Ha adhatsz négyezer forintot, elvesz egy bizonyos fiatal ember, egy ügyvéd!»

Letérdelt az öreg elé. Az fölkel, otthagya, bement a másik szobába és magára zárta az ajtót, hogy ne hallja sirását se. Az asszony egy darabig kiáltott rá, aztán elhallgatott. Elment; kevés vártatva hazajött, meggyújtotta a lámpát, lefeküdt.

Reggel tréfásan szólította a férje. Nem felelt. Amint odafordult, látta, hogy meg van halva és a bevett méregtől arcza, meztelen karja egészen fekete.

*

Jöttek szegény asszonyok, hogy az éjjel imádkozzanak a halott mellett. Jób átküldte őket a másik szobába; virrasztott, imádkozott maga is. Hajnalban megjöttek a fiai, sirva fogadta őket:

– Látjátok, a nyomorult lánya mit tett vele! – fuldoklott a fájdalomtól, de azért megkérdezte:

– Früstököltetek már, akartok egy kis szilvóriumot?

A Wertheim-kasszából kihozta a szilvóriumot és töltött a három fiának. Aztán a legöregebbhez fordulva, kibicsakló hangon szólott:

– Ha tudtam volna, hogy ezt akarja tenni...! Hogy ne tegye, inkább odaadtam volna neki a pénz felét!

NÁSZÚT

I

Felment Bécsbe. Az állomástól egyenesen a belgyógyászat professzorának lakására hajtatott. Ott tört németiséggel a következőket mondta az orvostanárnak:

– Karcsai Ádám kereskedő vagyok, Kállóból. Nem gyógyulást jöttem keresni a tanár urhoz, hanem nagy jóakarattal. Gold István, károlyi ember, tartozik nekem tizezer forinttal. Nem áll éppen rosszul, de beteges, attól félek, hogy meghal, akkor pedig – tudom – nem látok a pénzből egy krajczárt sem. Tavaly ez az ember volt a nagyságos urnál, olyan fajta zömök, barna szakállas, mint én. Hanem bajos ennyi ember közül rája, bajára emlékezni. Azonban véletlenül megkerítettem azt a receptet, melyet neki akkoriban írni méltóztatott. Talán ebből ki tetszik olvasni, veszendőben-e a pénzem, ha nem pörök? Szegény, családos ember vagyok, uram...

– Menjen haza, Karcsai Ádám, s pörölje be az adósát. Semmi késedelem! Annak nem sok ideje van hátra, egy hó alatt bizonynyal, de esetleg holnap is meghalhat.

– Köszönöm, – szólt a kállói kereskedő. – Egy kicsit elhalványodott, egy kevéssé összerezsent, aztán kifizette a tanárt, a ki keveselte a két arany honoráriumot, megtoldotta hát még egygyel s elment.

Egy óra mulván már ismét vasuton ült. A harmadosztályu kupében találkozott egy bécsi kereskedőház magyarországi utazójával, a ki nem Karcsainak, hanem Gold Istvánnak szólította s nem a kállói viszonyokról, hanem a nagykárolyi bukásokról beszélgetett vele. És kifejezte azt a hitét, hogy nem nagy időbe telik és az egész piacon csak ő fog állani.

– Igen, – szólt Gold István – én is azt hiszem.

Magában pedig azt gondolta: tehát ha csalással is, de sikerült megbizonyosodnom arról, a mit ugy is tudtam, hogy meghalok.

II

Hazaérkezett, megcsókolta a feleségét, leányát s bezárkózott irodájába. Előbb megfogalmazta a végrendeletét, aztán hites embereket hívott magához. Azok hitelesíték a testamentumot, eltették a nem nagy tiszteletdíjat s megkérdezték a végrendelkezőtől:

– Miért ez a sietség?

– Azt hiszem, még e héten meg fogok halni.

Azon a napon kedd volt, pénteken már kiterítve feküdt Gold István.

Felekezeti különbség nélkül zúgtak a károlyi harangok, minden eklézsia nagy hagyományokra számított a város leggazdagabb polgára után. Az özvegy Budapestre sürgönyözött a temetés-rendezőért, a munkácsi görög papot hívatta el a gyászos szertartásra.

Csupa fény, csupa ragyogás, bőség volt ez a temetés. Utána tor, másnap a végrendelet felbontása.

A tulajdonképpeni gyász csak ennek felolvasása után kezdődött. Az volt benne szabályszerűen, de egész röviden megírva: «Egész vagyonom négyszázhatvannégyezer forint – számmal 464,000 forint – értékben hagyom leányomnak, Helénának. Magam szereztem, egyedül mindent, amim csak van. Feleségem: született Katona Erzsébet 300 forint évi díjat kap. – Leányom gyámja: testvér-bátyám, Gold Péter.»

A végrendeletében csak egy jótékony hagyomány volt. A város világításának javára, végrendelkező egy külső városi kis házat hagyományozott. Öt forintért vette azt egy árverésen s egy kissé nyomta a lelkiismeret, mert megért száz forintot is.

III

Két hónap mulván, mikor már a lakás teljesen ki volt szellőztetve s az özvegy fájdalmának könyeit mind kisírta, a gyűlölet kezdett meggyülemelni szívében: Heléna még mindig a divánon feküdt egész napon át s szüntelenül az apjáról, annak haláláról gondolkozott.

Vagy egyszer eszébe jutott az is, hogy most ő milyen gazdag, egy fél milliója van, ha akarja a főispán fiának felesége lehet, pedig az tavaly, a mikor bálozni kezdett, nem is táncolt vele. Ez a prófán dolog csak megvillant agyában, a mi agyára nehezült, a mi szívét összezsavarta, az a fájdalom volt apja halála felett.

Nem tudott belenyugodni, hogy az nincs többé. Úgy hasonlított rá, szeme színe, orra formája az övé. Természetök ugyanaz: nyugodt, számító, kevés szavú, takarékos még mozdulataiban is. A mikor kiterítve feküdt előtte s látta megmerevedett, de rózsaszínű arcát, arra gondolt, hogy ő is ilyen lesz, ha meghal.

Egy pár hónap alatt azonban ő is belefáradt a fájdalomba, kimerült az elmélyedésben. Egy kissé vérszegény is volt, fürdőre kellett mennie. Ott az új ismerősök, az élénk élet, a jó levegő visszaszerezték életkedvét is. Örült a kirándulásoknak, bár sajnálta egy kissé azt a pénzt, a mibe ilyesmi kerül. Végre is fukarsága győzött, nyárderekán odahagyta a fürdőt.

– Jobban vagyok, ne költsük a pénzt! – mondá anyjának. Most először nem tette hozzá e stereotyp kifejezéshez a megszokott mondást: szegény apa nehéz keresményét. – Özvegy Gold Istvánné pedig most tört ki először:

- Olyan vagy, mint apád.
- Miért?
- Azt hiszed, hogy örökké élsz, sajnálsz a pénzt.
- Nos igen. Azt sajnálni is kell.

Az özvegy elmenetelük előtt vásárolni akart még egyet-mást, de nem volt pénzüik. A gyám csak annyit utalványozott, a mennyit a leány kért, az pedig pontosan kiszámította, hogy haszontalanságokra ne jusson.

IV

Visszavonultan, csendesen éltek a kis városban. Csak a gyászév elmúltával tett kísérletet az özvegy a fullasztó csendnek megtörésére. Vendégeket hívott, vacsorákat rendezett, az év első hónapjában elköltötte egész évi díját. Ezután aztán, ha valamire szüksége volt, ha ruhát akart csináltatni, vagy egy új vállfűzőt akart venni, leányához kellett fordulni.

Helén szó nélkül kért új összegeket gyámjától. Ez pedig rendesen kiutalványozott – egy darabig.

Egyszer aztán valami nagyobb összegről volt szó. Ezer forintra volt szüksége az asszonynak. Az egész dolog nagyon homályos volt, de e homályon keresztül csillant egy főhadnagy ezüst portopéja.

A gyám Heléna kérésére sem akarta kifizetni az összeget, sőt a mikor özvegy Gold Istvánné hangos szóval követelte azt: szembeszállt vele, elmondta mindennek, a mi nem jó, szemére hányta szegény és alacsony születését, czifrázkodási vágyát, sőt olyanokat is érintett, a melyekre fullasztó görcs fogta el az asszonyt.

Heléna néma volt az egész jelenet alatt. Akkor se rezzent össze, mikor a gyám a katonatisztet teljesen kiemelte a homályból. Megtudta, a mit régen sejtett már, hogy az utolsó években édes anyja megcsalta édes apját.

– Hát ezért nem hagyott neki semmit, ezért lett minden az enyém! – gondolta magában, és egyszerre valami sajátságos érzés fogta el: káröröm, meg gyűlölet anyjával szemben. De annak kinos vergődésén megenyhült a szíve, egészen ellágyult, sirva fakadt s lehajolt hozzá.

Gold Péter, a gyám s a halott férfi bátyja, elfojtott dühvel nézte, mint ölelkeznek, mint folynak össze könyeik!

Ettől a naptól fogva a leány iránt is csak olyan szigorú, sőt kiméletlen volt. Elküldte a nevelőnőjét, leszállította a gombostűpénzt, a zongoraórákról tudni sem akart többé.

Az anya fiskálist fogadott, folyton kérvényekkel kinozta a gyámhatóságot, ez pedig mindig a gyámnak adott igazat s szó sem volt arról, a mit az özvegy folyton kérelmezett, hogy állásából elmozdítsa.

Immár Heléna is szenvedett e sajátságos viszonyok terhe alatt. Egy félmilliója van s nem segíthetett anyján száz forinttal sem! És nem lehetett változtatni a dolgokon.

Az özvegy ugyan megpróbálta másképp. Bányáról elhozatta a javasasszonyt s egy darab kötelet ásatott el a gyám küszöbe alá. Az még sem akart meghalni; neki pedig élni kellett, élni akart, dúsan, hangosan, pazarul, kéjben csipkékben és finom sauceokban úszva.

Ekkor még csak harminczkilencz éves volt. Szívós, mint a legtöbb román asszony. A szeme, mint a kőszén, oly fekete s fényes még. Csak a kezein, a kiduzzadt ereken, foltokon látszott, hogy tiz év múlván öreg asszony lesz.

V

Fel kellett menniök a fővárosba; ez lett a vége a veszekedéseknek. Fel a miniszterhez; ha az sem segít, fel a királyhoz.

Anya és leánya egy másodrangú szállóban helyezkedtek el. Két szobájuk volt, egy nagy és népes útra szolgáló ablakokkal.

– Ha az ember itt csak az ablaknál ül is: többet lát, többet élvez, mintha otthon akármit csinál, akár mennyit jár-kél! – mondá az asszony. Heléna is szerette az ablakokat. Néha egész délelőtt is kinézett rajtuk, mint a hogy vidéken szokás.

Nagyon sokat voltak otthon. Ismerősük alig volt itt, színházba nem igen jártak, a leány félt a tűztől, aztán az idegen emberek sorsa fent a szinpadon nem is érdekelte valami nagyon. Jobban szeretett otthon csendesen horgolni, a járókelőket nézve eközben. Az anya pedig ezalatt minisztertől miniszterhez járt, a kit csak megkaparíthatott, annak elbeszélte az ügyét, mindenkitől tanácsot kért: hogy lehetne a gyámját elmozdítani. Sehogy sem lehetett. Pedig a belügyi államtitkár előszobájában egy fiatal hirlapíróval is megismerkedett Gold Istvánné. Az cikket is irt az érdekében. Egy kis novella alakjában tálalta fel a dolgot. Otthon ez feltűnést keltett, de az illetékes körök nem vették figyelembe, vagy észre sem vették. De ha siker nem is támadt a nyomában, szerzett nekik egy jó ismerőst, a kivel ezután együtt nézhetett ki az utcára Heléna.

A hirlapíró szidta a léha tömeget, a leány csendesen horgolt és nem sokat törődött ezzel a sajátságos hosszú fiatal emberrel, a ki olyan lassan és ünnepélyesen beszélt, mint a hogy a francia drámákban azok a kiállhatatlan fiatal bölcsek szoktak.

A mama készakarva gyakran egyedül hagyta őket. Meglátszott rajta, hogy valamit tervel, a mint így egymás mellett ülnek. És a fiatal ember is gondolkozóvá lett egyszerre, néha hirtelen elnémult, majd hirtelen az özvegy felé nézett.

Tekintetük találkozott, meglepődtek. – Megérezték, hogy gondolatuk egy e pillanatban.

A leány pedig nem tervelt s nem is sejtett semmit. Tett-vett nyugodtan. Sőt jól is érezte magát, egészséges volt, nagy, erős, izmos; jól aludt, étvágygyal evett. Se teste, se lelke nem kívánt semmit is.

Tizennyolcz éves, világos barnahajú volt s az a férfi, a ki nem keresi a nőben is a raçet, szépnek is találhatta. Ezt pedig kevés keresi. A hirlapírónak se jutott még eszébe.

VI

A milyen egyszerű asszony volt Gold Istvánné, olyan egyszerű volt terve is.

Pethes Antal – így hívták a hírlapíró, – el fogja szöktetni Helenát. Valami faluban megesküsznek és ezzel a gyámkodás megszűnik, leánya asszonynya, nagykorúvá lesz s vagyonának birtokába lép. Akkor bizonynyal adni fognak neki egy nagy összeget, melyből ama bizonyos főhadnagyért leteheti a házasságukhoz szükséges kaucziót.

Nem, ez mégsem egészen bizonyos! Jobb lesz talán, hogy Pethes Antallal csinálja ki előre a dolgot. Az írásbelileg kössön le neki bizonyos összeget, a mely az esküvő után Heléna hozományából fizetendő. Ő pedig annak fejében minden módon elősegíti azt a házasságot, mely különben sem rossz.

A fiatal ember terve is majdnem egészen ez volt. Különbség csak elhatározásukban volt. Az asszonyban, a mint kigondolta, nyomban megszilárdult benne. A férfit, azonban gyöngeség fogá el. Szemrehányásokat tett magának, gazsággal vádolta magát. Érzékenykedett, mert még diákkorában házasságot ígért egy szegény leánynak, a kihez verseket is irt. Sajnálta egy kicsinyt a szegény jó leányt, hanem – úgy vette észre – nem szereti többé.

Helénát szereti. Bizonynyal azt. Nem, nem a vagyon, a gazdagság kápráztatja, hanem a leány egyedül.

És ez a szerelem döntött. Mindent igazol ez a magasztos modor.

Hamar megegyeztek egymással asszony és férfi, bár kezdetben egy kissé kerülgették a dolgot.

Nem igaz az, hogy az emberek, ha gazságot követnek el, azt brutálisan cselekszik mindig. Dehogy, úgy teszik, hogy az se maguk előtt, sem a közvetlen szemlélő előtt nem látszik annak.

VII

Kezdődjék tehát a munka!

Munka is az, szerelemre kelteni egy friss, fiatal, életerős leányt, a kinek a könyveken s a cselédeken kívül még senki sem beszélt szerelemről.

Egy nyugodt, romlatlan, fantázia nélkül való leány, a ki az ablakból nézi a világot, melyről sejtelve sincs: egyszerre azon veszi magát észre, hogy valaki, egy férfi ül mellette, a ki szépen és reszketve beszél vele.

Ha egyedül találja, megcsókolja kezét s pillanatok telnek el, a mig beszélni tud hozzá. Elfogult, izgatott, félénk, majd heves előtte. Mással szemben pedig kihívó vagy közönyös. Gyűlöl mindenkit, rosszat beszél mindenkiről, csak őt látszik szeretni, csak neki mond minden szépet, jót.

A leány kiejtette kezéből a horgolást.

A férfi azt mondá: «szeretem!» és a mint a leány lehajolt kézímunkája után – megcsókolta a nyakát.

Egy pillanatnyi csend. Helénát valamely érzés remegtette meg. Talán a harag volt, mert a következő pillanatban rendszerint szelid, majdnem lanyha szemei szikráztak.

A férfi megszégyenülve igyekezett az ajtó felé – újra csend. Aztán hirtelen felhallatszott a Heléna hangos, édes sóhajjal teli sirása.

VIII

A kupében ültek. Már egy félórája valának férj és feleség.

Este lett. Szebbnek, kíváncsabbnak látták egymást ebben a homályban, mint valaha. Reszkettek a gyönyörűségtől s a vágytól, de alig érinthették meg egymást: rajtuk kívül még öt útitárs ült velük együtt, szíva ugyanazt a villamos levegőt.

Legfeljebb csak beszélgethettek. A nyugodt, a szóvalan leány beszédes lett. A férfinak is heves vágya támadt megvallani, elbeszélni mindent. Úgy érezte, hogy addig nem vallhatja teljesen a magának Helénát: a mig az meg nem ismeri szíve legbensőbb érzését, legtitkosabb titkait is. Mint mikor a bűnöst valami mondhatatlan presszió arra kényszeríti, hogy friss bűnét bevallja annak az embernek, a kivel legelsőbb találkozik, őt is a gyónás vágya sodorta magával.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.